O‘quvchilarning psixologik rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashda amaliyotchi psixolog faoliyatining ahamiyati

Tilakova Noila Nusratilloyevna
Qashqadaryo viloyati Qarshi tumani 65-maktab psixologi

Annotatsiya. Ushbu maqolada amaliyotchi psixolog faoliyatida ta’lim muhitini shakllantirish va o‘quvchilarning psixologik rivojlanishini ta’minlash masalalari yoritilgan. Ta’lim muhitining o‘quvchilar psixologik holatiga ta’siri, ularning emotsional barqarorligi, motivatsiyasi va ijtimoiy moslashuvi jarayonlari tahlil qilingan. Shuningdek, amaliyotchi psixologning diagnostika, korreksiya va profilaktika yo‘nalishlaridagi faoliyati hamda o‘qituvchi va ota-ona bilan hamkorlikning ahamiyati ko‘rsatib o‘tilgan. Maqolada sog‘lom psixologik muhit yaratish orqali o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash yo‘llari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Amaliyotchi psixolog, ta’lim muhiti, psixologik rivojlanish, o‘quvchi, emotsional holat, motivatsiya, ijtimoiy moslashuv, psixologik xizmat, diagnostika, korreksiya, profilaktika, o‘qituvchi hamkorligi, ota-ona, psixologik muhit, ta’lim jarayoni, individual yondashuv

Amaliyotchi psixolog faoliyatida ta’lim muhitini shakllantirish o‘quvchilarning psixologik rivojlanishiga bevosita ta’sir etuvchi muhim yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ta’lim muhiti faqat moddiy sharoitlar bilan emas, balki sinfdagi psixologik iqlim, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi munosabatlar hamda o‘quvchilarning o‘zaro aloqalari bilan ham belgilanadi. Sog‘lom ta’lim muhiti o‘quvchida o‘ziga ishonch, xavfsizlik hissi va o‘qishga bo‘lgan ijobiy munosabatni shakllantiradi. Bunday muhitda bola o‘z fikrini erkin ifoda eta oladi, xatolardan qo‘rqmaydi va bilim olishga faol kirishadi. Aksincha, salbiy psixologik muhit o‘quvchida qo‘rquv, tortinchoqlik va motivatsiyaning pasayishiga olib keladi. Amaliyotchi psixologning asosiy vazifalaridan biri ta’lim muhitini tahlil qilish va uni ijobiy tomonga yo‘naltirishdir. U sinfdagi psixologik iqlimni o‘rganadi, o‘quvchilar o‘rtasidagi munosabatlarni kuzatadi hamda muammoli holatlarni aniqlaydi. Amaliyotchi psixolog o‘quvchilarning psixologik rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashda muhim o‘rin egallaydi. U bolalarning emotsional holati, shaxsiy xususiyatlari, motivatsiyasi va ijtimoiy moslashuv jarayonlarini o‘rganib, ularning rivojlanishiga yo‘naltirilgan psixologik yordam ko‘rsatadi. O‘quvchilarning psixologik rivojlanishi murakkab jarayon bo‘lib, u diqqat, xotira, tafakkur va muloqot ko‘nikmalarining shakllanishi bilan bog‘liq. Amaliyotchi psixolog ushbu jarayonlarni kuzatib boradi va har bir o‘quvchining individual xususiyatlariga mos yondashuvni ishlab chiqadi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun psixologik qo‘llab-quvvatlash juda muhimdir, chunki ular yangi ta’lim muhitiga endi moslashmoqda. Bu davrda psixolog bolalarning qo‘rquv, xavotir yoki tortinchoqlik holatlarini kamaytirishga yordam beradi. Shuningdek, psixolog o‘quvchilarda ijobiy shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga ham e’tibor qaratadi. Masalan, o‘ziga ishonch, mustaqillik, hamkorlik va mas’uliyat hissini shakllantirish orqali ularning shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlaydi.

Amaliyotchi psixolog faoliyatida ta’lim muhitini samarali shakllantirish uchun psixologik diagnostika muhim o‘rin tutadi. Diagnostika orqali o‘quvchilarning emotsional holati, motivatsiya darajasi, ijtimoiy moslashuvi hamda shaxsiy rivojlanish xususiyatlari aniqlanadi. Bu jarayon ta’lim muhitidagi mavjud muammolarni erta aniqlash imkonini beradi. Psixologik diagnostika turli metodlar yordamida amalga oshiriladi: kuzatish, suhbat, testlar va so‘rovnomalar. Ushbu usullar o‘quvchilarning ichki holatini chuqurroq o‘rganishga yordam beradi va ta’lim jarayonidagi qiyinchiliklarning sabablarini aniqlash imkonini yaratadi. Diagnostika natijalariga asoslanib, amaliyotchi psixolog korreksion ishlarni tashkil etadi. Korreksiya jarayonida o‘quvchilarning salbiy emotsional holatlari,

diqqat muammolari yoki ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklari bartaraf etiladi. Bu esa ta’lim muhitini yanada sog‘lom va barqaror qiladi. Shuningdek, psixologik korreksiya individual va guruhli shaklda olib borilishi mumkin. Individual yondashuv har bir o‘quvchining ehtiyojiga moslashtirilgan bo‘lsa, guruhli mashg‘ulotlar ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Amaliyotchi psixolog faoliyatida ta’lim muhitini shakllantirish jarayoni faqat maktab ichidagi ishlar bilan cheklanmaydi, balki o‘qituvchi va ota-onalar bilan hamkorlikni ham o‘z ichiga oladi. Chunki o‘quvchining psixologik rivojlanishi maktab va oila muhitining uyg‘unligiga bevosita bog‘liqdir. O‘qituvchi sinfda ijobiy psixologik muhit yaratishda asosiy rol o‘ynaydi. U o‘quvchilarni rag‘batlantirishi, ularning fikrini hurmat qilishi va qo‘llab-quvvatlovchi muhitni shakllantirishi lozim. Amaliyotchi psixolog esa o‘qituvchiga metodik tavsiyalar berib, dars jarayonini psixologik jihatdan to‘g‘ri tashkil etishga yordam beradi. Ota-onalar bilan hamkorlik ham juda muhimdir. Oila muhitida bolaning emotsional holati, motivatsiyasi va o‘ziga bo‘lgan ishonchi shakllanadi. Ota-onalar bolani qo‘llab-quvvatlasa, uning psixologik rivojlanishi ijobiy kechadi. Aksincha, ortiqcha bosim yoki e’tiborsizlik salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Amaliyotchi psixolog ota-onalar uchun maslahatlar, treninglar va uchrashuvlar tashkil etib, ularni farzand tarbiyasida psixologik jihatdan to‘g‘ri yondashuvlarga yo‘naltiradi. Bu esa maktab va oila o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlaydi. Amaliyotchi psixolog faoliyatida ta’lim muhitini yanada takomillashtirish doimiy e’tibor talab etadigan jarayon hisoblanadi. Chunki o‘quvchilarning psixologik rivojlanishi, ularning bilim olish samaradorligi va ijtimoiy moslashuvi bevosita ta’lim muhitining sifatiga bog‘liq. Zamonaviy yondashuvlarda sog‘lom ta’lim muhitini yaratish uchun innovatsion metodlardan foydalanish muhim o‘rin tutadi. Interaktiv mashg‘ulotlar, psixologik treninglar va raqamli diagnostika vositalari orqali o‘quvchilarning psixologik holatini yanada aniqroq o‘rganish va rivojlantirish mumkin. Shuningdek, maktabda ishonch va qo‘llab-quvvatlashga asoslangan ijobiy psixologik iqlimni shakllantirish zarur. O‘quvchi o‘zini erkin his qilgan muhitda uning ijodiy fikrlashi, motivatsiyasi va faolligi sezilarli darajada oshadi. Amaliyotchi psixologning doimiy kasbiy rivojlanishi ham muhim omillardan biridir. U zamonaviy psixologik texnologiyalarni o‘zlashtirib borishi, yangi metodlarni amaliyotga joriy etishi va tajribasini boyitishi kerak. Xulosa qilib aytganda, amaliyotchi psixolog faoliyatida ta’lim muhitini shakllantirish va o‘quvchilarning psixologik rivojlanishini ta’minlash muhim pedagogik-psixologik jarayon hisoblanadi. Sog‘lom psixologik muhit yaratilgan ta’lim muassasasida o‘quvchilar har tomonlama rivojlanib, yuqori natijalarga erishadi. Bunday sharoitda o‘quvchilarning nafaqat akademik muvaffaqiyati, balki ularning shaxsiy, emotsional va ijtimoiy kompetensiyalari ham samarali rivojlanadi. O‘z navbatida, ta’lim muassasasida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan nizolar, stress holatlari va moslashuv bilan bog‘liq muammolarni barvaqt aniqlash hamda ularni bartaraf etishda psixologning roli beqiyosdir. Psixolog tomonidan olib boriladigan profilaktik va korreksion ishlar o‘quvchilarning ruhiy salomatligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, amaliyotchi psixolog o‘qituvchilar, ota-onalar va o‘quvchilar o‘rtasida samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yish orqali ta’lim jarayonining sifatini oshirishga yordam beradi. Chunki o‘quvchining psixologik rivojlanishi faqat maktab muhitigagina emas, balki oiladagi munosabatlar va ijtimoiy omillarga ham bog‘liq. Shu sababli psixolog tomonidan tashkil etiladigan seminarlar, suhbatlar va maslahatlar barcha ishtirokchilarning psixologik madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan davrda o‘quvchilar turli axborot oqimlari ta’sirida bo‘lib, bu ularning ruhiy holatiga ma’lum darajada ta’sir ko‘rsatadi. Shunday vaziyatlarda amaliyotchi psixolog o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash, emotsiyalarni boshqarish, stressga bardoshlilik va sog‘lom muloqot ko‘nikmalarini shakllantirishga alohida e’tibor qaratishi lozim. Bu esa yoshlarning kelajakda mustaqil, mas’uliyatli va ijtimoiy faol shaxs bo‘lib voyaga yetishiga zamin yaratadi. Ta’lim muassasasida yaratilgan qulay psixologik muhit o‘quvchilarning o‘z qobiliyatlarini namoyon etishiga, o‘ziga bo‘lgan ishonchni mustahkamlashiga va ta’lim jarayonida faol ishtirok etishiga imkon beradi. Natijada ta’lim sifati oshadi, o‘quvchilarning maktabga bo‘lgan ijobiy munosabati shakllanadi hamda ularning shaxsiy va kasbiy kamoloti uchun

mustahkam asos yaratiladi. Shu jihatdan qaraganda, amaliyotchi psixolog faoliyati ta’lim tizimining ajralmas va strategik muhim bo‘g‘inlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Nishonova Z.T. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. 250-b
2. Rubinshteyn S.L. Umumiy psixologiya asoslari. – Moskva, 1989.
3. Leontev A.N. Faoliyat, ong, shaxs. – Moskva, 1975.
4. Bandura A. Social Learning Theory. – Prentice Hall, 1977.
5. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development. – Harvard University Press, 1979.
6. Elkonin D.B. Yosh davrlar psixologiyasi. – Moskva, 1989.
7. Maslow A.H. Motivation and Personality. – Harper & Row, 1954.
8. Deci E.L., Ryan R.M. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. – Springer, 1985.